

SULTAN I. KILIÇ ARSLAN'IN ESKİŞEHİR YAKININDA HAÇLILARA KARŞI BÜYÜK MÜCADELESİ: DORYLAION SAVAŞI (1 TEMMUZ 1097)

Birsel Küçüksipahioğlu*

Papa II. Urbanus'un Kasım 1095'te Clermont'ta yaptığı Haçlı Seferi çağrısıyla harekete geçen Batı dünyası 200 yıl boyunca Doğu'ya yaptığı seferlerle Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasında büyük acıların yaşanmasına sebep oldu. Batılılar tarafından Doğu'ya yapılan dokuz büyük sefer içinde tek başarılı olanı 1096-1099 yılları arasında gerçekleşen Birinci Haçlı Seferi'ydi. İmparator ve kralların katılmadığı, sadece asillerin, kontların ve düklerin iştirak ettiği bu seferde Haçlılarla mücadeleyi Anadolu topraklarında büyük bir özveriyle Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan liderliğindeki Türkler sürdürdü. Haçlıların yürüyüşü esnasında onları takip edip hırpalayan, geçecekleri yollar üzerindeki bütün kuyu ve su kaynaklarını kurutan, tarlaları ve bahçeleri kullanılamaz hale getirerek yiyecek bulmalarına mani olan Tükler, ayrıca onlarla savaşarak büyük kayıplar vermelerini sağladı. Bu makalede Birinci Haçlı Seferi ordularının Anadolu'daki yürüyüşleri esnasında Dorylaion'da (Eskişehir) Kılıç Arslan ve Türk beyleri tarafından durdurulmaya çalışılması anlatılacak ve burada yaşanan olaylar hakkında bilgi verilecektir.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Bizans İmparatorluğu'nun en kıymetli toprak parçası Anadolu'nun Türk yurdu olmaya başlaması imparatorluğu çok korkutmuş ve endişelendirmişti. Bu yüzden İmparator VII. Mikhail'den itibaren Batı dünyasından Türklere karşı yardım isteğinde bulunuldu. Bu istek 1081-1118 yılları arasında imparator olan Aleksios Komnenos tarafından da tekrarlanınca Papalık tepkisiz kalamadı. Papa II. Urbanus'un Clermont'taki konuşmasının tesiri ve resmen Haçlı Seferi çağrısı yapmasıyla Avrupa'da hazırlanan ordular asillerin ve kontların liderliğinde 1096 yılından itibaren

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı.

büyük bir şevkle yola çıkmaya başladı. Bu yolculuk onlar için kutsal anlam ifade etmekteydi. Çünkü Urbanus'un Clermont'ta Doğu'da kendilerinden yardım bekleyen din kardeşleri olduğunu söylemesi, Anadolu'ya gelen ve Boğaziçi'ne kadar ilerleyen Türkleri hedef göstermesi, İspanya'nın Müslümanlardan kurtulmaya başladığını, Hristiyanları bir yerde Müslümanlardan kurtarıp, başka bir yerde onların zulüm ve baskısına terk etmenin doğru olamayacağını belirtmesi Batılıları heyecanlandırmıştı. Üstelik Papanın, "*sokaklarından bal ve süt akan*" Kudüs topraklarından bahsetmesi bu heyecanın daha artmasını sağlamıştı. Yola çıkanlara Urbanus tarafından günahlarının af edileceği müjdesinin verilmesi, kendileri ve mallarının da kilise tarafından korunacağını söylenmesi güven duygusu içinde ilerlemelerinde etkili oldu.

Birinci Haçlı Seferi'ne katılan ordular, Fransa Kralı Philippe'in kardeşi Hugue de Vermandois, Aşağı Lorraine Dükü Godefroi de Bouillon, Güney İtalya Normanlarının reisi Bohemund, Toulouse Kontu Raymond de St. Gilles, Normandia Dükü Robert, Blois Kontu Etienne, Flandre Kontu II. Robert'in liderliğinde değişik zamanlarda yola çıktı. Bunların arasında Raymond St. Gilles gibi seferi idealize edip, Urbanus'un çağrısını Tanrı'nın emrine girme şeklide görenler olduğu gibi, ülkesinde geleceği olmayan ve şansını doğuda arayarak devlet kurmayı hayal edenler de bulunmaktaydı. Bu liderler geride bıraktıkları topraklarını kilisenin himayesine ve akrabalarına teslim etmiş, ordularının donanımı için gerekli parayı bulmuş ve bir kısmı Macaristan üzerinden, bir kısmı da Via-Egnatia yolunu kullanarak 1096 yılı Kasım ayından itibaren Bizans İmparatorluk başkenti İstanbul'a gelmeye başlamışlardı. İmparator Aleksios Komnenos tarafından son derece iyi karşılanan bu orduların liderleri imparatorun isteği üzerine Batı adetlerine uygun olarak sadakat yemininde bulundu. Aralarından sadece Raymond de St. Gilles ve Godefroi de Bouillon'un yemin hususunda sorun çıkardığı görülse de bu durum kısa sürede aşıldı ve onlar da imparatora yemin etti. Bu yemin ile liderler İmparator Aleksios'u ele geçirecekleri yerlerin yüksek hâkimi olarak göreceklarine, ona ihanet etmeyeceklerine ve eskiden imparatorluğa ait olup ta sonradan kaybedilmiş bölgeleri zapt ettiklerinde imparatorluğa geri vereceklerine söz veriyorlardı. Böylece o esnada sahip olduğu topraklar ve yeniden elde etmeyi plânladığı yerler için kendisini güven altına alan Aleksios, yapılan bu yemine karşılık, Haçlılara karada ve denizde yardım edeceğine, sefer esnasında erzak alabilecekleri pazarlar bulmaya çalışacağına, Bizans topraklarından geçişte onlara kolaylıklar sağlayarak güven içerisinde ülkesini terk etmeleri için uğraşacağına dair garanti verdi.¹ İki taraf bu şekilde anlaştıktan sonra Haçlılar, Türkleri Anadolu topraklarından atmak için imparatorluk birlikleri eşliğinde yürüyüşe hazırlandı.

Bizans İmparatorluğu tarafından 1097 yılı bahar aylarında Anadolu yakasına geçirilen Haçlı Seferi orduları burada Pelekanon adı verilen bir karargâhta toplandı ve buradan hareketle Anadolu topraklarında ilerleyebilmeleri için mihenk

¹ Bîrsel Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu* (1109-1187), İstanbul 2007, s. 24 vd.

taşı olarak gördükleri Türkiye Selçuklu Başkenti İznik önlerine geldi. 1093 yılından itibaren Türkiye Selçuklu Sultanı olan I. Kılıç Arslan, bu esnada şehirde olmayıp, Ermeni Gabriel'in elindeki Malatya'yı kendi topraklarına dahil etmek için Doğu'da bulunmaktaydı. Aslında sultan, Haçlı ordularının geldiğini öğrenmiş ancak sayılarının az olduğunu düşündüğü bu orduların ülkesi için tehlikeli olabileceğini ve İznik'e kadar gelebileceklerini tahmin etmemişti. Zira bu beş büyük ordudan önce Pierre l'Hermite komutasında "halkın seferi" olarak bilinen Haçlı güruhunu 21 Ekim 1096 tarihinde Drakon'da² perişan etmesi ve Haçlılara bu topraklardan geçmenin kolay olamayacağını göstermesi onda bir güven duygusu oluşturmıştı. Bundan dolayı Kılıç Arslan, sayıları yüz binlerle ifade edilen Haçlı ordularını bir tarafa bırakarak Malatya'ya gitmekte bir mahsur görmemişti. Son derece tahkim edilmiş bu şehri hücumla almayı plânladığı sırada, karısını, çocuklarını ve hazinesini bıraktığı başkentten, Haçlı ordularının İznik'i hedef aldıklarına dair endişe verici haberler aldı. Bunun üzerine ordusunun bir kısmını önden gönderdi, kendisi de kuşatmayı kaldırarak İznik'e doğru yola çıktı. 6 Mayıs 1097 günü İznik önlerine gelen Haçlı orduları, 14 Mayıs'ta şehri kuşatmaya başladı. Her taraftan kuşatılan şehir öncü Türk birlikleri tarafından alınmaya çalışıldıysa da girişim sonuçsuz kaldı ve sultanın gelmesi beklendi. Ancak sayıca çok olan Haçlılar karşısında ne yazık ki Kılıç Arslan da bütün gün devam eden savaş sonunda bir şey yapamadı ve geri çekilmek durumunda kaldı. İznik'teki Türk garnizonu Kılıç Arslan'dan ümidini kesince, Haçlıların hücumla şehri almasına imkân vermeyerek Bizans İmparatorluk görevlisi Manuel Butumites'le teslim şartlarını görüşüp, 18 Haziran gecesi İznik'i Bizans'a teslim etti. Böylece 6 hafta süren kuşatma sonucu şehir Bizans İmparatorluğu'nun eline geçti. Haçlılar İstanbul'da ettikleri yemin gereği zorlukla da olsa İznik'in Bizans'ın olmasını kabullenmek zorunda kaldı.³

Haçlılar Anadolu'ya gitmek için 26 Haziran 1097'den itibaren İznik'ten ayrıldı. Kendilerine Bizans birliklerinin kumandanı Tatikios eşlik etmekteydi. Bizans tarih yazarı ve İmparator Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena'ya göre Tatikios'un görevi hem Haçlılara yardım etmek, onları tehlikelerden korumak hem de zabtedecekleri kentlerin yönetimini imparatorluğun eline geçmesini sağlamaktı.⁴ Haçlı liderleri yürüyüşleri sırasında dar yollardan ve dağlık alanlardan geçerken yanlarındaki büyük ordular sebebiyle çok zorlandı. Muhtemelen bu yüzden daha yolculuk sırasında ordunun bölünmesi düşünüldü. Zira iki gün kalacakları Osmaneli'ne (Lefke) geldikleri zaman büyük ordularla hareket

² Drakon Savaşı ile ilgili bkz. Küçüksipahioğlu, "Türklerle Haçlıların İlk Karşılaşması: Drakon Savaşı", *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, Sayı: 3, Mayıs-Haziran 2013, s. 43-51.

³ I. Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Ankara 1996, s. 24 vd; Küçüksipahioğlu, *a.g.e.*, s. 26 vd.

⁴ Anna Komnena, *Aleksiad*, İng. trc. E. Dawes, *The Alexiad*, Cambridge, Ontario 2000, s. XI, s. 196, Türkçe trc. Bilge Umar, *Anna Komnena. Alexiad*, İstanbul 1996, s. 332.

etmenin zor olduğunu, bu yüzden orduyu iki kısma ayırarak bir günlük ara ile yola devam etmenin daha uygun olacağını, böylece kamp kurma ve yiyecek bulmanın da kolaylaşacağı belirtilerek ordunun iki gruba ayrılması uygun görüldü.⁵ Rahat hareket etme ve yiyecek bulma kolaylığı sebebiyle tercih edilen bölünmenin birinci grubu Bohemund'un idaresinde, Robert de la Normandie, Etienne de Blois, Tankred ve Bizans birliklerinden; ikinci grubu ise Raymond'un idaresinde Godefroi de Bouillon, Le Puy Piskoposu Adhemar, Hugue de Vermandois ve muhtemelen Robert de Flandre'dan oluşmaktaydı. 29 Haziran'da ilk yola çıkan Bohemund'un komutasındaki birinci grup oldu ki sayılarının ikinci gruba göre daha az olduğu ifade edilmekteydi.⁶

Bohemund ve yanındakiler yollarına devam ederken Kılıç Arslan ve askerleri onları takip etmekteydi. Zira Haçlı tarihçisi Fulcherius, yol boyu ilerlerken Türklerin geçecekleri ovalarda kendilerine tuzak kurup savaşacakları haberini aldıklarını ve korkmadıklarını söylüyordu.⁷ Sultan, İznik'i kaybettikten sonra hızla toparlanmış, Danişmendli Gümüş Tegin ve Kayseri Beyi Hasan olmak üzere Anadolu'daki Türklerden etrafına topladığı kuvvetlerle bir türlü unutamadığı İznik yenilgisinin öcünü almak ve Haçlıların ilerlemesini engellemek için Porsuk Vadisi yoluyla onlardan daha önce bölgeye gelip beklemeye başlamıştı. Fulcherius'un, 30 günden daha fazla süren yoldan Türk beylerinin Kılıç Arslan'ın yanına gelerek emri altına girdiğini, bunların arasında Admircaradigum (Karaca) ve Miriathos olarak adlandırdığı beylerin olduğunu ve daha birçoklarının da bulunduğunu ifade etmesi dikkat çekicidir.⁸ Rivayete göre bu esnada Halep hâkimi Rıdvan ve Dımaşk emiri Tuğtekin'den istediği yardım henüz gelmemişti. Haçlılar ertesi gün yani 30 Haziran 1097'de Dorylai-

⁵ Albertus Aquensis, *Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione, Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, RHC. occ, IV, 11, 38, s. 328-329, trc. Susan B. Edgington, *Albert of Aachen, Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem*, Oxford 2007, s. 129; Raimundus Aguilers, *(Historia Francorum qui Ceperunt Iherusalem*, RHC. occ., III, s. 240, trc. J. H-L. L. Hill, *Raymond d'Aguilers*, Philadelphia 1968, s. 27) Haçlıların yürüyüşlerinin ertesi günü Bohemund ve bazı liderlerin Kont Raymond'dan, Adhemar'dan ve Godefroi'dan düşüncesizce ayrıldıklarını söylerken; Fulcherius, *(Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*, RHC. occ., III, s. 334, trc. R. Ryan, *Fulcher of Chartres. A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127*, Knoxville 1969, XI, 5, s. 85) "Godefroi, Raymond ve Hugue bizimle değildi. Adamlarımızın büyük bir kısmıyla birlikte çatallanan bir yolda 2 gün önce bizden ayrılmışlardı" demektedir. Bizans kaynağı Anna Komnena'nın ise (Dawes, aynı yer, Umar, aynı yer) Osmaneli'nde kendi istediği için liderliğin Bohemund'a verildiği ve diğerlerinin onu yavaşça takip ettiğini söylediği görülmektedir. Ayrıca bkz. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, trc. Fikret İşıltan, 3 cilt, Ankara 1989, I, s. 141; Küçüksipahioğlu, a.g.e., s. 31.

⁶ *6 Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum*, RHC. occ., III, s. 128, trc. Rosalind Hill *The Deeds of the Franks and the other Pilgrims to Jerusalem*, Oxford 1979, s. 18; Petrus Tudebodus, *Historia de Hierosolymitano Itinere* RHC. occ., III, s. 182, trc. J. H-L. L. Hill, *Peter Tudebode*, Philadelphia 1974, s. 34; Albertus Aquensis, RHC. occ., IV, 11, 38, s. 329, trc. s. 129. Krş. René Grousset, *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jerusalem*, 3 cilt, Paris 1934-1936, I, s. 31-32; Runciman, a.g.e., I, s. 141; Küçüksipahioğlu, a.g.e., s. 31-32.

⁷ Fulcherius Carnotensis, RHC. occ., III, s. 334, trc. Ryan, s. 83-84.

⁸ Fulcherius Carnotensis, RHC. occ., III, s. 334, trc. Ryan, s. 84.

on⁹ yakınında yer alan Sarısu Ovası'na gelerek karargâhlarını kurdu. Çünkü burası konaklamaya elverişli ve aynı zamanda kolaylıkla yiyecek bulabilecekleri bir yerdi. Haçlı tarihçisi Albertus Aquensis buranın *Orellis* olarak adlandırılan *Degorganhi* vadisi olduğunu söylerken; Raymond de Aquilers, *Campus Floridus* şeklinde kaydetmekteydi.¹⁰ Bölge, 1080'li yıllarda Türkler tarafından Bizans İmparatorluğu'ndan alınmış ve yoğun Türk yerleşimine açılmıştı. Haçlılar burada karargâh kurduktan sonra etrafa adamlar göndererek çevreyi kontrol etmekte ve güvenliği sağlamaya çalışmaktaydı. Muhtemelen Türklerin kendilerini gözetim altında tuttuklarını fark etmişlerdi. Zaten Fulcherius'un kamp kurduktan sonra keşfe çıkan adamları vasıtasıyla Türklerin bölgede olduklarını bildiklerini ve bu sebeple çadırlarının nöbetçiler tarafından korunduğunu söylemesi çok manidardır.¹¹

1 Temmuz 1097'de Kılıç Arslan'ın komutasındaki Türkler sabah saatlerinde çığlıklar atarak tepelerden inip Bohemund'un Haçlı karargâhını kuşattı. Büyük bir ihtimalle bu esnada karargâhtakiler yola çıkış için hazırlıklar yapmaktaydı. Haçlı kaynakları *Gesta Francorum* ve Tudebotus, Türklerin, uluyarak, çığlık atarak, bağırarak ve onların bilmediği bir dilde sözler sarf ederek (Allahu Ekber sesleri) Haçlıların üzerine doğru geldiğini söylemekteydi.¹² Bu arada Kılıç Arslan'ın asker sayısı Haçlı kaynaklarında 150 bin, 350 bin, 360 bin ve 450 bin şeklinde ifade edilmektedir.¹³ Kılıç Arslan ve askerleri Türk savaş taktiğini uygulayıp Bohemund ve yanındaki Haçlıları ok yağmuruna tutarak onlara göz açtırmadı. Türk okçuları yıldırım hızıyla oklarını attıktan sonra geri çekiliyor, yerlerini yeni gelen okçulara bırakıyorlardı. Süvarilerde atlarını düşmana doğru sürerek mızraklarını fırlatıp ayrılıyorlardı. İlk kez karşılaştığı bu savaş taktiği karşısında ne yapacağını bile-

⁹ Dorylaion, Eskişehir'e 3 km. mesafede olup, Porsuk ve Sarısu arasında düz, geniş bir ova üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde Şarhöyük olarak adlandırılan bölgenin adı İslam kaynaklarında Darauliya ya da Adrûliya, Bizans kaynaklarında ise Dorylaion, Dorylaeion veya Doryleon şeklinde geçmektedir. Kuzeybatıdan İstanbul-İznik üzerinden doğuya giden veya güneydoğuya çapraz inen yolların birleştiği önemli bir noktada olması konumunu değerli kılarken, belirtildiği üzere iki nehir arasında olması ve düz ovada bulunması onu ayrıcalıklı hale getirmiştir. Zira atların yetiştirilmesi için burası bulunmaz bir fırsat sunarken ayrıca kaplıcaları ile de ün kazanmıştır. Bu sebeple Bizans İmparatorluğu için stratejik bakımdan önemli olan bölge XI. yüzyılın sonlarına kadar sefer için İstanbul'dan ayrılıp doğuya hareket eden imparatorluk ordularının karargâhı olarak kullanılmıştır. Söylendiğine göre imparatorluk savaşı sınırlarda veya daha içerilerde durduramadığı anlarda son savunma yeri olarak burayı düşünmüş ve bu nedenle bölgedeki kalelerin tahkimine önem vermiştir. Dorylaion, Türk akınları sırasında imparatorluğun ilk kaybettiği topraklardan biridir. Dorylaion'un zabtından sonra Türkler hızla ilerleyerek Üsküdar, Kadıköy taraflarına kolaylıkla gelmişlerdir. Bkz. I. Demirkent, "Bizans İmparatorluğu Devrinde Dorylaion", *Bizans Tarihi Yazıları*, İstanbul 2005, s. 83 vdd.

¹⁰ Raimundus Aguilers *RHC. occ.*, III, s. 240; Albertus Aquensis, *RHC. occ.*, IV, II, 38, s.329, trc. s. 129.

¹¹ Fulcherius Carnotensis, *RHC. occ.*, III, s. 334, trc. Ryan, s. 83-84.

¹² *Gesta Francorum*, *RHC. occ.*, III, s. 128, trc. Hill, s. 18; Tudebodus, *RHC. occ.*, III, s. 182, trc. J. H-L. L. Hill, s. 34.

¹³ Kılıç Arslan ve askerlerinin kaynaklar tarafından verilen rakamları abartılı olup, gerçek sayının çok az olduğu tahmin edilmektedir.

meyen ve durumun ciddiyetini anlayan Bohemund hemen askerlerine savaşmak için hazırlanmalarını ve şövalyelerin atlarından inmesini emretti. Ardından oradaki askerlerine “*Lordların ve en kahraman Hristiyan askerleri, kuşatıldığımız ve zor bir savaş ile karşı karşıya kaldığımız aşikârdır. Bundan dolayı tüm piyadeler hızla, ustalıklı ve cesaretle savunma hazırlıkları yaparken, tüm şövalyeler de Türklere karşı cesaretle atılmalıdır*”¹⁴ diye seslendi. Bu esnada Türkler karargâhın etrafını tamamen çevirmiş, inanılmaz mesafelerden attıkları oklarla Haçlıları zor durumda bırakmış, taktikleri gereği Haçlılarla yakından savaşmak istemeyerek onları yıpratmayı düşünmüşlerdi. Haçlılar ise kılıç ve mızraklarla mukavemet ederken, alışkın oldukları savaş metodunu yani adam adama savaşı uygulayamadıklarından geri çekilmek durumunda kalmışlardı. Sadece zırhı, miğferi ve kalkanı olanlar kendilerini Türklerden koruyabilmişti. Pek çok Haçlı atılan oklarla ölürken birçoğu da kılıçla katledildi. Ölenler arasında Haçlıların önde gelenleri de bulunmakta ve her taraftan bağırma ve ağlama sesleri gelmekteydi. Tudebotus, “*üstün güce karşı koyma ümidimiz olmadığı halde birlik, beraberlik ve azimle mücadele ettik*” demekte ve böylesi güç ortamda Haçlı ordularında bulunan kadınların askerlere su taşıyıp kendilerini cesaretlendiren sözler söylediklerini belirterek aralarındaki birliğe dikkat çekmekteydi.¹⁵

Türkler, Albertus Aquensis’in tabiriyle Kılıç Arslan ile büyüdükçe büyüdü. Boynuzdan yapılmış yay ve oklarıyla Haçlı ordugâhında korku salmaya devam etti. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç 4000’e yakın haçlının öldüğü ifade ediliyordu. Türklerle mücadele bu şekilde zorlukla sürerken bir Haçlı kaynağının ifadesiyle yıldırım çarpmışa dönmüş olan Bohemund daha fazla dayanamayacağını anlayarak ikinci grubu teşkil eden Raymond, Godefroi ve diğerlerine haber gönderip derhal yardıma gelmelerini istedi. Çünkü Anna’nın ifadesine göre Türklerin şiddetle savaşması onu çok endişelendirmişti. Bohemund’un gönderdiği haberci süratle ikinci grubun yanına geldiğinde heyecanlı bir şekilde başlarından geçeni anlatmaya başladı ve arkadaşlarının çok acil takviye güç istediklerini belirtti.¹⁶ Habercinin anlatması ile ikinci gruptakiler hemen hazırlıklara girişti. Karargâhta borazanların çalınması, silahların alınması, atların hazırlanması ve bayrakların havaya kaldırılması emredilerek yola çıkıldı. Oldukça kalabalık olan

¹⁴ *Gesta Francorum, RHC. occ., III, s. 128, trc. Hill, s. 18-19; Tudebodus, RHC. occ., III, s. 182, trc. J. H-L. L. Hill, s. 34.*

¹⁵ *Gesta Francorum, RHC. occ., III, s. 128, trc. Hill, s. 19; Tudebodus, RHC. occ., III, s. 182, trc. J. H-L. L. Hill, s. 34-35. Kılıç Arslan’ın Haçlılara karşı uyguladığı savaş stratejisi için bkz. E. Altan, “Anadolu’da Haçlılara Karşı savaş (1097-1190), Tarih Dergisi, 47(2008), İstanbul 2009, s. 85 vd.*

¹⁶ *Albertus Aquensis, RHC. occ., IV, 11, 39-40, s. 330, trc. s. 130-133; Gesta Francorum, RHC. occ., III, s. 128, trc. R. Hill, s. 19; Raimundus Aguilers, RHC. occ., III, s. 240, trc. J. H-L. L. Hill, s. 27. Bir rivayete göre arkadaki gruba bu haber ulaştığı zaman onlar bunun yalan olduğunu düşünmüş ve inanmamışlardı. Fakat daha sonra gelen haberlerin ciddi olduğunu anlayınca tereddüt etmeden harekete geçmişlerdi.*

haçlı ordusu zırhlarını giymiş, silahlarını kuşanmış, ümitli ve sevinçli bir şekilde ve bir o kadar Türklerden intikam alma duygusuyla yolda ilerledi. İlk gelenler Godefroi de Bouillon ile Hugue de Vermandois olurken, bunları Toulouse Kontu Raymond de St. Gilles takip etti.

Dorylaion'a varan Haçlılar etraftaki kalabalığı görünce çok şaşırıldı. Çünkü dağlar, tepeler, ovalar her yer Türklerle dolmuştu. Takviye kuvvetleriyle moral bulan Haçlılar cesaretlenerek birbirlerine kenetlendi, birlik ve beraberlik vurgusu, Hz. İsa ve Kutsal Haç'ın zaferi ile bütünleşme telkin edilerek Tanrı istediği takdirde başarının mutlaka geleceği bildirildi. Ardından Haçlılar hemen savaş düzenlerini kurmaya başladı. Buna göre Bohemund, Robert de la Normandie, Tankred ve Etienne de Blois sol kanatta, Godefroi ve Hugue sağ kanatta, Raymond ile Robert de Flandre ise merkezde yerlerini aldı.

Türkler yeni gelen orduyu görünce ne olduğunu anlayamamış ve onların ilk grupla birleşmesine engel olamamışlardı. Zaten Anna Komnena da Bohemund'un Dorylaion'a geldiğini gören Türklerin Haçlıların tümünün bu kadar olduğunu düşündüğünü ve bu sebeple onları küçümsediklerini ifade etmekteydi. Le Puy piskoposunun da Güney Fransızlardan oluşan birliklerle birdenbire arkalarından saldırmasıyla zor durumda kalan Sultan Kılıç Arslan, buna rağmen uzun mızraklı, baştan aşağı zırhlı Haçlılarla mücadelesini sonun kadar devam ettirdi. Fakat daha fazla kayıp vermemek için geri çekilmeyi uygun buldu. Raimundus Aguilers, Kılıç Arslan'ın bu davranışını ilahi adalet olarak görmekte, çoğu olayda yaptığı gibi mucizevi bir hikâye anlatmayı uygun bulmaktadır. Fulcherius ise bu yaşadıklarının günahları yüzünden başlarına geldiğine inanarak, Tanrı'dan merhamet dilediklerini, günahkâr insanlar olduklarını söyleyerek itirafta bulunduklarını, düşmanlarının gücünü kırması için dua ettiklerini ve Tanrı'nın bu duadan hoşnut kalarak Türklerin geri çekilmesini sağladığını belirtmektedir. Yani o da Raimundus Aguilers gibi manevi bir bakışla olayı değerlendirmektedir. Türkler çekildikten sonra sultanın ve beylerin çadırları para, altın, gümüş, deve, koyun, sığır, eşek ve diğer mallarla birlikte Haçlıların eline ganimet olarak geçti.¹⁷

¹⁷ Raimundus Aguilers, *RHC. occ.*, III, s. 240, terc. J. H-L. L. Hill, s. 28; *Gesta Francorum*, *RHC. occ.*, III, s. 128-129, trc. R. Hill, s. 19-21; Albertus Aquensis, *RHC. occ.*, IV, II, 40-42, s. 330 vdd, trc. s. 131-135; Tudebodus, *RHC. occ.*, III, s. 182-183, terc. J. H-L. L. Hill s. 35-36; Anna Komnena, Dawes, aynı yer, Umar, aynı yer; Azîmî (*Târîhu'l-Azîmî*, trc. A. Sevim, *Azîmî Tarihi Selçuklularla İlgili Bölümler* (h. 430-538= 1038/39-1143/1144), Ankara 1988, s. 31) Haziran- Temmuz 1097'de Haçlılar ile Kılıç Arslan arasında bir savaş olduğunu ve bu savaşta Kılıç Arslan'ın Franklara yenildiğini ifade eder. Herhalde o bu sözleriyle Dorylaion Savaşı'nı kastetmiş olmalıdır. Krş. Grousset, *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jerusalem*, Paris 1934-1936, I, s. 34; A. Krey, *The First Crusade, The Account of Eye-Witnesses and Participants*, London 1921, s. 113 vdd; R. C. Smail, *Crusading Warfare (1097-1193)*, Cambridge 1956, s. 169-170; Runciman, *a.g.e.*, I, s. 142-143; H.E. Mayer, *The Crusades*, New York 1988, s. 47; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul* 1993, s. 101 vd; Turan, "Kılıç Arslan I", *İA*, s. 684; Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı...*, s. 30; Küçüksipahioğlu, *a.g.e.*, s. 31; T. Asbridge, *The First Crusade*, Oxford 2004, s. 133 vd.

Kılıç Arslan ve onun kahraman askerleri Dorylaion'da gösterdikleri insanüstü özveriye rağmen Haçlı ordularını perişan edememiş ve seferi orada sonlandıramamışlardı. Ama onlara verdikleri korku ve endişe bile yetmişti. Üstelik sergiledikleri savaş ve uyguladıkları taktiklerle Haçlıları adeta büyülemişlerdi. Eğer Haçlılar arkalarındaki gruptan takviye almamış olsalardı Dorylaion bölgesi onların umutlarının ve bedenlerinin mezarı olacaktı. Zaten Fulcherius da Kılıç Arslan karşısında yaşadıkları korkuyu diğer hiçbir Haçlı tarihçisinin vermeye cesaret edemediği şekilde anlatmakta ve " ... Türkler, silahları birbirine sürttürerek ve naralar atarak, vahşice bir ok yağmurunu üzerimize saldılar. Sersemleşmiş ve neredeyse ölmüş birçok yaralı ile biz derhal arkamızı dönüp kaçtık. Çünkü böyle bir savaş hiçbirimiz tarafından tanınmıyordu..... Hepimiz ağıldaki koyunlar gibi bir araya toplanmış, titreyerek ve dehşete kapılmış olarak herhangi bir yöne doğrulamayacağımız şekilde her taraftan düşmanlarca çevrilmiştik..... Orada çok büyük bir feryat semaları inletiyordu ki bu erkeklerin, kadınların, çocukların ve üzerimize saldıran kâfirlerin çığlıkları idi. Yaşama ümidi kalmamıştı" diyerek duygularını dile getirmektedir.¹⁸

¹⁸ Fulcherius Carnotensis, *RHC. occ.*, III, s. 335, terc. Ryan, s. 85. Krş. Küçüksipahioğlu, *a.g.e.*, s. 33-34.

Gesta Francorum ve Tudebotus da “arkadan takviye almasalardı insanlarımız zarar görecek. Tanrı’nın merhameti, bizi ölmekten ve esir düşmekten kurtardı” demektedir; Türklerdeki üstün güce değinerek “eğer Hristiyan olsalardı cesaret, beceri ve savaşta kimse onlarla yarışamazdı” şeklinde ifade etmektedirler.¹⁹ Yine kaynakların ifadesine göre Kılıç Arslan ve askerleri bölgeden ayrıldıktan sonra ona yardıma gelen askerlerle karşılaşmış ve bu gelenler kendisine niçin savaş alanından ayrıldığını, babasının hiçbir savaşı bırakmadığını söyleyerek cesur olmasını ve kendisine yardıma geldiklerini belirtmişlerdi. Kılıç Arslan ise bu insanlara Haçlıların çok kalabalık olduklarını, parıldayan mızraklara, müthiş silahlara sahip bulunduklarını, kana susamış hayvanlar gibi saldırdıklarını ve herkesi öldürdüklerini belirterek kimse onların zulmüne dayanamaz diye cevap vermişti.²⁰

Haçlılar savaştan sonra yaklaşık 2 gün Dorylaion’da kaldı ve gidecekleri yol güzergâhını belirlemeye çalıştı. Ardından 3 Temmuz 1097’de hep birlikte buradan ayrılarak Konya istikametinde ilerlemeye başladı. Türkler ise, İznik ve Dorylaion Savaşı’ndan elde ettikleri tecrübe ile bundan sonra Haçlılara karşı uygulanacak stratejiyi belirledi. Artık onlarla meydan savaşına girmeyerek, gerilla savaşı ile yıpratılacak, vur kaç taktiği ile hırpaladıktan sonra aşamalı olarak yok edilmelerini sağlayacaklardı. Hakikaten Kılıç Arslan ve askerleri Dorylain’dan sonra Haçlıların önü sıra geri çekilirken, tarlaları, otları yakarak onların yiyecek bulmasını önledikleri gibi, su kaynaklarını, kuyuları kullanılamaz hale getirerek susuz kalmalarını sağladı. Üstelik Haçlıların geçeceği yol üzerindeki şehirlerin boşaltılarak halkın yiyecek ve hayvanlarıyla dağlara çekilmesi istendi. Bu taktik neticesi sıcak yaz gününde yiyecek ve su bulamayan Haçlılar hem insan hem de hayvan kaybına uğradı. Bu yüzden atlarını kaybeden çoğu Haçlı yaya olarak yürümek veya öküzlere binerek yoluna devam etmek durumundaydı. Ayrıca eşyaların taşınmasında da mecburen keçi, domuz ve köpek kullanıldı.²¹

İznik’in kaybı ve Dorylaion Savaşı’nı takiben Türkler, Marmara ve sahil bölgelerini kaybederek Orta Anadolu’ya çekilmek zorunda kaldı. Kılıç Arslan çok istemesine rağmen Haçlıları Dorylaion’da hezimete uğratamamış ve onları yok edememişti. Ama onun bu arzusu 1147 yılında oğlu I. Mesud tarafından yerine getirilecek ve bu sefer İkinci Haçlı Seferi ordularından Alman Kralı Konrad ve güçleri Dorylaion’da paramparça edilecekti.²²

¹⁹ *Gesta Francorum*, RHC. occ., III, s.129, trc. R. Hill, s. 21; Tudebodus, RHC. occ., III, s.183, trc. J. H-L. L. Hill s. s. 37.

²⁰ *Gesta Francorum*, RHC. occ., III, s.129-130, trc. R. Hill, s. 22; Tudebodus, RHC. occ., III, s.183, trc. J. H-L. L. Hill s. s. 37-38. Krş. Turan, a.g.e., s. 102-103; Demirkent, a.g.e., s. 30-31.

²¹ Altan, a.g.m., s. 87-88.

²² Konu ile ilgili bkz. Altan, *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, Ankara 2003.

Kaynakça

- Albertus Aquensis, *Liber Christianae Expeditionis pro Ereptione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, RHC. occ, IV, trc. Susan B. Edgington, *Albert of Aachen, Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem*, Oxford 2007.
- E. Altan, *İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, Ankara 2003.
- _____, "Anadolu'da Haçlılara Karşı savaş (1097-1190), *Tarih Dergisi*, 47(2008), İstanbul 2009, s. 75-104.
- Anna Komnena, *Aleksiad*, İng. trc. E. Dawes, *The Alexiad*, Cambridge, Ontario 2000. Türkçe trc. Bilge Umar, *Anna Komnena. Alexiad*, İstanbul 1996.
- T. Asbridge, *The First Crusade*, Oxford 2004.
- Azîmî Târîhu'l-Azîmî, trc. A. Sevîm, *Azîmî Tarihi Selçuklularla İlgili Bölümler (h. 430-538= 1038/39-1143/1144)*, Ankara 1988.
- I. Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükiümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Ankara 1996.
- _____, "Bizans İmparatorluğu Devrinde Dorylaion", *Bizans Tarihi Yazıları*, İstanbul 2005, s. 83-96.
- Fulcherius Carnotensis, *Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*, RHC. occ., III, trc. R. Ryan, *Fulcher of Chartres. A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127*, Knoxville 1969.
- Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum*, RHC. occ., III, trc. R. Hill *The Deeds of the Franks and the other Pilgrims to Jerusalem*, Oxford 1979.
- R. Grousset, *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jerusalem*, Paris 1934-1936, I.
- A. Krey, *The First Crusade, The Account of Eye-Witnesses and Participants*, London 1921.
- B. Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu (1109-1187)*, İstanbul 2007.
- _____, "Türklerle Haçlıların İlk Karşılaşması: Drakon Savaşı", *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, Sayı: 3, Mayıs-Haziran 2013, s. 43-51.
- H.E. Mayer, *The Crusades*, New York 1988.
- Raimundus Aguilers, *Historia Francorum qui Ceperunt Iherusalem*, RHC. occ., III, trc. J. H-L. L. Hill, *Raymond d'Aguilers*, Philadelphia 1968.
- S. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, trc. F. İşıltan, 3 cilt, Ankara 1989, C. I.
- R. C. Smail, *Crusading Warfare (1097-1193)*, Cambridge 1956.
- Petrus Tudebodus, *Historia de Hierosolymitano Itinere* RHC. occ., III, trc. J. H-L. L. Hill, *Peter Tudebode*, Philadelphia 1974.
- O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993.
- _____, "Kılıç Arslan I", *İA*, s. 681-688.